

IVANU JERIČU V ZAHVALO IN SPOMIN

Ivan Jerič, Dokležovčan, rodoljub in udeležence prve svetovne vojne, je ob koncu prve vojne v svojih spominih zapisal:

»Neodpovedljivo srečo občutiš v srcu, ko se po več ko štirih letih vojne voziš zdrav in s celimi kostmi v rodno Prekmurje. V to srečo pa je že kanila kaplja zaskrbljenosti, kaj bo jeseni 1918 s Prekmurjem? «

To se lahko sprašujemo tudi danes.

SPOŠTOVANI UDELEŽENCI JERIČEVIH DNEVOV, ŠE POSEBEJ NJIHOVI ORGANIZATORJI IN ROJAKI NAŠEGA VELIKEGA PREKMURCA, PRISRČNO POZDRAVLJENI. V veliko čast in veselje mi je, da sem lahko danes tukaj pred vami za govorniškimi odrom. Kot zgodovinarica sem v imenu stroke dolžna zahvalo vsem vam, ki ohranjate spomin na Ivana Jeriča, borca prve svetovne vojne, Maistrovega borca in našega rojaka, ki ima velike zasluge, da je naše Prekmurje danes sestavni del Republike Slovenije.

Pred več kot 100 leti, 31. julija 1914, je na okrožno sodišče v Murski Soboti prispela novica o splošni mobilizaciji. Oblasti so prebivalce o tem obvestile z belimi in rdečimi plakati ter brzojavko že istega dne poslale v vse sosednje občine. Kot je zapisal urednik Kleklovih novin duhovnik Jožef Klekl, je mobilizacija v Prekmurju zajela okrog 2000 vojnih obveznikov, ki so kasneje v sestavi 83. cesarsko-kraljevega pehotnega in 18. šopronskega pehotnega polka umirali na tujih tleh za interese Avstro-Ogrske, ki je bila kot država mačehovska do Slovencev. Ivan Jerič, rojen 4. junija 1891, v tem kraju, je ob pričetku vojne, junija 1914, služil vojaški rok v Sarajevu. Kot avstro-ogrski vojak je od 21. junija 1914 opravljal teoretični in praktični izpit iz gradnje telefonskega omrežja in inštalacij telefonskih central. O pričetku vojne je zapisal : *» Sovražnosti so se začele 26. junija 1914. Drugi dan, ko se je razvilo najmočnejše streljanje, je kmalu po osmi uri iz Ilidže prihajal prestolonaslednik Franc Ferdinand v ulanski uniformi. Bil je simpatičen človek in imel je lep nastop. Med opazovanjem manevrov je bil natančen in strog....«*. 28. junija je skupaj s svojo soprogo postal žrtev atentatorjev, kar so na Dunaju in v Berlinu spretno izrabili za začetek svetovnega spopada, ki je v naslednjih štirih letih terjal več milijonov mladih življenj, med njimi veliko prekmurskih fantov, ki so za interese mačehovske države za vedno ostali na tujih tleh Bosne, Srbije, Galicije in Soške fronte. Ivan Jerič je v mesecu decembru 1914 doživel drugo avstro-ogrsko ofenzivo na Balkanu in se o tem spominjal: *»Bili smo izstradani, dobivali smo samo kavo in tu in tam kakšen hlebček kruha. Ob taki hrani je vojaštvo zbolelo za grižo, vojaki so bili utrujeni in brezbrizni. Pritisnila je tudi zgodnja zima. Bili smo slabo oblečeni...Zimo sem preživel v Rumi...dne 25. maja 1915 so nas premestili na soško bojišče.«*

Soška fronta se je zaradi tajnega Londonskega sporazuma aprila 1915, s katerim je Italija pristopila k antanti, pričela maja istega leta. To je bil največji vojaški spopad na slovenskih tleh, ki je terjal ogromno žrtev tako med vojaki kot civilisti. Kasnejše države: Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev do leta 1929, kasneje Kraljevina Jugoslavija do aprila 1941 pa tudi povojna Jugoslavija do leta 1991 tem žrtvam nikoli

niso izkazale dovolj dostojnega spomina in zahvale. Tega jim nismo /vsaj tako kot bi si zaslužili/ storili niti v samostojni Republiki Sloveniji..

Ivan Jerič v svojih spominih piše, da je bil spomladi 1916 premeščen k štabu 7. brigade na Mengorah, kjer se je srečal z rojakom Ivanom Voharjem iz Dokležovja. V zaledju vojaškega dogajanja, kamor je spadala tudi Murska Sobota, viri v tem letu poročajo o brezciljnosti in negotovosti prebivalcev. Število vdov je bilo vsak dan večje, prav tako število vojnih sirot, ranjencev in invalidov. Vlada je proizvodnjo v tovarnah prepustila vojaški industriji, živino pa jemala za prehrano vojakov. Primanjkovalo je delovne sile, nazadovalo je kmetijstvo, uveden je bil sistem bonov za prehrano in nato še rekvizicija. Vse to se je nadaljevalo tudi v letu 1917, ko je na soški fronti potekala 12. soška bitka, znana kot »Čudež pri Kobaridu«, ko je z vojaško taktiko »Blitzkriega« Avstro-Ogrski skupaj z zaveznico Nemčijo uspel prodor fronte vse do reke Piave daleč na italijansko ozemlje. Udeleženec tega spopada je bil tudi Ivan Jerič, ki je zapisal: » *Naslednjega dne, bil je 24. oktober 1917, se je začel peklenški ples 12. soške ofenzive. Italijani so uporabljali vse vrste orožja. Najhujše pa je bilo topništvo. Bobneči ogenj za uničenje vsega na določenem kraju. Zapiralni ogenj, s katerim so zaprli vse dohodne točke k edinicam v strelskih jarkih, da vojakom niso mogli dostavljati ne hrane, ne vode, ne streliva...*«... vse za interese Nemčije in Avstro-Ogrske, ki sta v predzadnjem letu umirali na vseh frontah: na Vzhodu, zahodu, Balkanu ter v letu 1918 tudi ob Soči in Italije, ki je hrepenela po našem ozemlju. Avstro-Ogrska je zaradi velikih vojaških uspehov antante konec oktobra zaprosila za premirje. Prva svetovna vojna se je končala 11. 11. 1918 ob 11. uri s kapitulacijo Nemčije. Njen voditelj, cesar Viljem, je bil takrat že na varnem na Nizozemskem, kamor je pobegnil in mirno živel do leta 1941. Nikoli ni odgovarjal za toliko nedolžnih življenj, ne za žrtve revščine, lakote in vsega drugega, kar prinese vojna.

Ivan Jerič je bil v vojni večkrat odlikovan, zato je bil izbran, da se udeleži cesarjevega sprejema v mestu Kassarsa. O tem dogodku je zapisal: » *Na glavnem trgu smo stali v polkrogu. Potem, ko je maršal Borojević /op. Svetozar Borojević von Bojna, znan tudi kot »soški lev« je bil general avstro-ogrske vojske in poveljnik njenih enot na soški fronti/ raportiral, je cesar z vsakim oficirjem in vojakom posebej govoril. Mene je vprašal, kateri je moj materni jezik. Ko sem mu povedal, je z menoj govoril hrvatski. Vprašal me je po starših in o tem, katerih bitk sem se udeležil. Povedal mi je nekaj bodrilnih besed, nakar mi je dal roko in oba sva salutirala... Ko sem kmalu zatem bil doma na dopustu, mi oče ni verjel, da sem govoril s cesarjem. Rekel mi je: Kdo pa si ti in kdo je cesar? Kaj boš ti s cesarjem govoril. A ko sem ga spomnil, kaj na prsih nosim, je začel verjeti.*« Konec vojne je Ivan Jerič dočakal na soški fronti blizu Vittoria di Veneto, kjer je v roke dobil časopis Jugoslovanskega odbora, v katerem je dr. Trumbić avstro-ogrske vojake pozival, naj se ne bojujejo za Avstrijo, ki že razpada, pač pa naj se raje vrnejo domov. Vojne je bilo konec in ko se je vračal domov je zapisal:

« *Neodpovedljivo srečo občutiš v srcu, ko se po več k štirih letih vojne voziš zdrav in s celimi kostmi proti domu. V to srečo pa je že kanila kaplja zaskrbljenosti, kaj bo s Prekmurjem?*«

V prizadevanjih za priključitev pokrajine k matičnemu narodu so se na območju Prekmurja zgodili trije shodi: soboški 20. oktobra 1918, ljutomerski 27. istega meseca in radgonski 26. decembra. Na njem je bil govornik tudi general Rudolf Maister, ki je poudaril: *»Dobili bomo toliko slovenskega ozemlja, kolikor si ga bomo vojaško osvojili in obdržali. Da osvobodimo sleherno slovensko vas, je potrebna močna vojska!«* Tu je dr. Matija Slavič naznanil, da ga je Narodni svet določil za eksperta za prekmurske severne meje. Ivan Jerič je pozval prekmurske zborovalce naj to ponesejo na svoje domove, sam pa se je skupaj z Mihaelom Kuharjem odpravil k narodni vladi v Ljubljani, kjer ju je sprejel predsednik deželne vlade Jože Pogačnik. Po tem obisku je vlada začela tiskati plakate *ZAHTEVAMO PREKMURJE*. Kapetan Jurišič je nato s svojimi prostovoljci zasedel Prekmurje in Jerič se spominja: *»Jurišičeve vojake sem pozdravil z glasnim:« Živela Jugoslavija! Vprašal sem jih: Ali prihajate osvobajati Prekmurje in odgovorili so mi, da - kakor smo osvobodili Medžimurje.«*

Prekmurje je mirovna konferenca v Parizu dodelila Jugoslaviji dokončno s trianonsko mirovno pogodbo leta 1920. To je bilo leto, ko smo Slovenci s koroškim plebiscitom izgubili zibelko slovenstva. V naši domači pokrajini pa se je slovenstvo v naslednjih letih uveljavljalo tudi v šolah, uradih in cerkvah.

SPOŠTOVANI,

bliža se 100 obletnica priključitve pokrajine k »matični državi in matičnemu narodu«. Zanj smo bili Prekmurci tako kot tudi Prekmurje vedno nekaj posebnega. Pokrajina je naša ožja domovina z bogato in pestro kulturo, z jezikom, ki je bil knjižni že pred več kot 200 leti ter z ljudmi, ki smo s svojo marljivostjo, morda tudi trmoglavostjo, poskušali marsikaj doseči. Še vedno pa smo premalo domoljubni in premalo cenimo svojo pokrajino, njene lepote in bogastvo, njeno podobo, ki izginja z duhom globalizacije, pa tudi njene ljudi, ki so bili in so zavedni Prekmurci. Sama poskušam s svojim raziskovalnim delom že več kot četrto stoletja prispevati k poznavanju Prekmurja – naše bogate naravne in kulturne dediščine, bogate in pestre zgodovine pa tudi k poznavanju dela naših rojakov, kakršen je bil tudi Ivan Jerič. Ob jutrišnji obletnici njegovega rojstva mu izrekam zahvalo za delo, ki ga je opravil za našo domovino. Ob tem pa mu v imenu naše generacije obljubljam, da bomo domovinske vrednote posredovali mladim, ki je žal nimajo dovolj razvite. Zato smo mi, srednja in starejša generacija, dolžni mlade naučiti ljubiti tako družino kot domovino, kajti - zaključujem z mislijo Gustava Flauberta: *»Domovina je kot družina; njeno vrednost poznamo šele, ko jo izgubimo!«*

Spoštujmo in radi jo imejmo, dokler jo imamo.....

»V našen kraje je lipou, malo brejg je, malo dou. Tu kre Moure je ravnica, ge nam valovi pšenica.«